

אמר רבן יוחנן בן זכאי חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו ולא נתבזה בו הגנב לנושאו על כתפו, משלם חמישה, שה שנושאו על כתפו, משלם ארבעה הואיל ונתבזה בו. אמר רבי מאיר בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שבטלו ממלאכתו משלם חמשה שה שלא בטלו ממלאכתו ארבעה

החובל בחברו מתחייב בחמישה דברים....

10. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פג עמוד ב
מתני' החובל בחבירו - חייב עליו משום חמשה דברים: בנזק, בצער, בריפוי, בשבת, ובושת.

11. שולחן ערוך חושן משפט הלכות חובל בחבירו סימן תכ סעיף טז
צער כיצד, הרי שקטע אצבעו, אומדים כמה אדם רוצה ליתן בו לקטע לו אבר זה בסייף או לקטוע אותו בסם, אם גזר המלך לקטוע אבר (בסייף), ומה שיש בין זה לזה משלם לו. הגה: ובמקום דאיכא צער לחוד, משערין אם היה גוזר המלך לכוות אותו בשפוד על צפרו וכדומה, כמה היה נותן להנצל מצער זה (טור בשם הרא"ש).

12. באר היטב חושן משפט סימן תכ ס"ק ז
שהרי גם כאן גזר המלך הש"י שכאשר עשה וחתכו לחבירו בסייף כן יעשה לו אלא שלמדנו דעשייה זו היא נתינת ממון ומש"ה אף שישלם לו דמי נזק ידו עדיין עליו לשלם מה שציערו בקטיעת היד ומן הדין צריך לשלם דמי צער קטיעת סייף כמו שעשה אלא משום דקטיעת יד חבירו כבר נעשה ולקטוע ידו לכתחלה אין אדם לוקח דמים הרבה מש"ה שיערו חכמים כמה היה נותן לחתוך בסם למי שנגזר עליו חתיכת סייף

בושת - חיוב על הביוש ולא על ההתביישות....

13. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פג עמוד ב
בושת - הכל לפי המבייש (אדם קל שבייש בושתו מרובה.) והמתבייש. (אדם חשוב שנתבייש בושתו מרובה)

14. משנה מסכת בבא קמא פרק ח משנה א
נפל מן הגג והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור על הבושת שנאמר (דברים כ"ה) ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין

15. רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק א הלכה י
אינו חייב על הבושת עד שיהיה מתכוין שנ' ושלחה ידה אבל המבייש חבירו בלא כוונה פטור לפיכך ישן וכיוצא בו שבייש פטור.

האדם בוחר אם להפגע...

16. רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ב הלכה י
המבעית את חבירו אף על פי שחלה מן הפחד הרי זה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, והוא שלא נגע בו אלא כגון שצעק מאחוריו או נתראה לו באפילה וכיוצא בזה,

17. בית הבחירה למאירי מסכת בבא קמא דף נו עמוד א
המבעית את חבירו ונבעת לקולו אחר שלא הכהו ולא נגע בו פשיעתו מסייעתו שהיה לו להתחזק בעצמו ומתוך כך פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:

בס"ד

פרשת משפטים - "איהו קמבעית נפשיה" (האדם מפחיד את עצמו)

1. שמות (פרשת משפטים) פרק כא פסוק ב
(ב) כִּי תִקְרָה עֶבֶד עֲבָרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֻפְּשֵׁי חֲנָם:

בראשית (פרשת וישב) פרק לט פסוק יז
(ז) וַתִּדְבַר אֱלֹוֹי כְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה לְאִמְרָא אֵלֵי הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר הִבְאֵתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי:

2. שמות (פרשת משפטים) פרק כא פסוק לג
יְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוּ כִי יִקְרָה אִישׁ בַּר וְלֹא יִכְסְנוּ וְנִפְל שְׁמָה שׁוֹר אוּ חֲמוֹר:

בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק כד
(כד) וַיִּקְרָהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בוּ מַיִם:

3. שמות (פרשת משפטים) פרק כא פסוק כח
יְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוּ אֶת אִשָּׁה וּמַת סְקוֹל יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשׁוֹר נָקִי:

דברים (פרשת וזאת הברכה) פרק לג פסוק יז
(יז) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקִרְנֵי רָאִם קִרְנָיו בָּהֶם עֲמִים יִנְגַח יַחֲדוֹ אֶפְסֵי אֶרֶץ וְהֵם רַבּוֹת אֶפְרָיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: ס

4. שמות (פרשת משפטים) פרק כב פסוק יב
(יב) אִם טָרַף יִטְרַף יִבְאֵהוּ עַד הַטְּרָפָה לֹא יִשְׁלַם: פ

בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק לג
(לג) וַיִּכְרַה וַיֵּאמֶר כְּתַנְתָּ בְנֵי חַיָּה רְעָה אֶכְלֵתֶהוּ טָרַף טָרַף יוֹסֵף:

5. שמות (פרשת משפטים) פרק כג פסוק ד
כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיבָר אוּ חֲמוֹר תַּעֲנֶה הַשֶּׁב תִּשְׁיָבְנוּ לוֹ: ס

בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק טו
(טו) וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲנֶה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תִּבְקֵשׁ:

6. שמות (פרשת משפטים) פרק כא פסוק כב
יְכִי יִצְאוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ יִלְדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסוֹן עֲנוּשׁ יַעֲנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:

רש"י
ולא יהיה אסון - באשה: ענוש יענש - שלם דמי ולדות לבעל, שמין אותה כמה היתה ראויה למכר בשוק להעלות בדמיה בשביל הריונה:

7. שמות (פרשת משפטים) פרק כא פסוק כד
עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רָגֶל תַּחַת רָגֶל:

רש"י
(כד) עין תחת עין - סימא עין חבירו נותן לו דמי עינו, כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממש

8. דף על הדף מסכת בבא קמא דף פד עמוד א
ובאדרת אליהו להגר"א כתב דלענין חיוב מיתה כתיב ולא תקחו כופר לנפש רוצח, שאין ליקח כופר לפדות הרוצח מחיוב מיתה. אבל לגבי ממון אמנם ה' ראוי שיוציאו לו עינו של המזיק תחת מה שהוציא עינו של הניזק, אבל כאן באמת נתנה התורה אפשרות להמזיק שיכול ליתן כופר לפדות את עינו ע"י שישלם לניזק דמי עינו, וא"כ שוב אסור להוציא את עינו, דכל שאפשר לפדותו בממון אסור לו לחבול בעצמו.

9. שמות (פרשת משפטים) פרק כא פסוק לו
כִּי יִגְנַב אִישׁ שׁוֹר אוּ שֶׁה וּטְבַחוֹ אוּ מְקָרוֹ חֲמִשָּׁה בְּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה:

רש"י

משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרה מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא, ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על כן כשיצערהו או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי הוא אינו סיבת רעתו, כי העוון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום הניחו לו ויקלל כי אמר לו השם יתברך, תלה הענין בחטאו ולא בשמעו בן גרא. ועוד נמצא במצוה תועלת רב להשבית ריב ולהעביר המשטמות מלב בני אדם, ובהיות שלום בין אנשים יעשה השם שלום להם.

22. תניא איגרת הקודש פרק כה

והוא בהקדים מארז"ל כל הכועס כאילו עובד עכו"ם וכו'. והטעם מובן ליודעי בינה לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לו לא היה בכעס כלל ואף שכן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממונו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו אעפ"כ על הניזק כבר נגזר מן השמים והרבה שלוחים למקום ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו מתלבש בו כח ה' ורוח פיו ית' המחיהו ומקיימו וכמ"ש כי ה' אמר לו קלל והיכן אמר לשמעיה אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעיה בלבו ומוחו ירדה מאת ה' ורוח פיו המחיה כל צבאם החיה רוחו של שמעיה בשעה שדיבר דברים אלו לדוד כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעיה לא יכול לדבר מאומה

23. הקדמה לקריאת שמע על המיטה

הַרְיִנִי מוֹחֵל לְכָל מִי שֶׁהִכְעִיס וְהִקְנִיט אוֹתִי, אוֹ שֶׁחָטָא כְּנִגְדִי, בֵּין בְּגוֹפִי, בֵּין בְּמִמּוֹנִי, בֵּין בְּכַבֹּדִי, בֵּין בְּכָל אֲשֶׁר לִי. בֵּין בְּאוֹנִסְךָ, בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּשׂוֹגְג, בֵּין בְּמִזִּיד, בֵּין בְּמַחְשָׁבָה, בֵּין בְּדַבּוּר, בֵּין בְּמַעֲשֶׂה.... וְלֹא יַעֲנֶשׂ נֶשְׁמָה אֶדָם בְּסִבְתִּי.

24. הרב זליג פליסקין

כשאנחנו סולחים לאחרים, אנחנו עוזרים לעצמנו לא פחות מאשר לאנשים שלהם אנו סולחים. כשאנחנו סולחים אנחנו מרוממים את עצמנו ומרגישים הרבה יותר טוב, ממה שהיינו מרגישים, אילו היינו ממשיכים לצבור עוד ועוד טינה וכעס."

25. רבינו יונה מסכת אבות פרק ד משנה א

ומה תועלת לאיש כי יעשו לו כבוד אם נכבד הוא לא הוסיף במעלתו ובכבודו מפני הכבוד אשר עשו לו. ואם נקלה הוא לא יחזירוהו נכבד כי יכבדוהו

26. מאמרי הגר"י הוניסברג

האדם הוא היצור היחיד עלי אדמות שערכו לא נמדד לפי שומת בני אדם, שומת בני אדם קובעת ערך של כל דבר, ושומת בני אדם קובעת ערך אמיתי של כל עניני ממון, בחו"מ - בנזיקין בגניבה וגזילה ובקידושי אשה, זה קובע את השווי האמיתי של הדבר ... אבל ערך של אדם לא בתור עבד להימכר אלא בתור הערך של האדם, הוא לא תלוי בשום גורם חיצוני, הוא לא תלוי בשום הערכה של מישהו מבחוץ, זה תלוי בערך האמיתי של האדם

18. מאמרי הגר"י הוניסברג

דברים פיזיים, אם אחד היכה אותי מה שזה כואב לי זה לא קשור, זה מציאות שמכה זה דבר שכואב, אבל כל דיבורים שאחד דיבר כלפי, עד כמה זה יכאב לי ויפגע בי, זה מיתלא תלי וקאי בי בעצמי עד כמה אני באמת מאשר את הדברים, או לוקח אותם ברצינות, או מחשיב ומכתיר את אותו אחד שהוא בעל הבית לפגוע בי, ולו אני לא אכתיר אותו בתואר הזה אז אין לזה שום משמעות ושום ממשות. ... בואו ניקח משהו אחריות על עצמינו לדעת שכל עניינים שבחברה זה תלוי בנו בעצמינו, אנחנו צריכים לדעת דבר אחד, ככל שאנחנו ננסה בכל מיני מצבים שאנחנו שרויים בהם כביכול להאשים אחרים או לתלות את זה באחרים אז נו באמת אנחנו אבודים; מה אפשר לעשות הרי ההוא התנהג כך, וההוא אמר כך, וההוא עשה כך או כן עשה או לא עשה. אנחנו צריכים לדעת, ההצלחה של כל אחד בחיים אם הוא יתבונן בעצמו מה הישר והנכון שאני אעשה בתוך המציאות הקיימת לא מה אני ארגיש. איך השני היה צריך להתנהג, זה העסק של השני אני לא בעל הבית על השני, אבל על עצמי אני כן בעה"ב אני כן בעל בחירה, ואני צריך לקחת אחריות על עצמי מה אני צריך לפעול ולהתנהג במציאות הקיימת, ואם אני אלך כך אז אני אמצא בעזרת ה' את הדרך, או אני אמצא לבד או לפעמים אני אצטרך לקבל הכוונה, אבל אפשר למצוא בכל מצב מה מתאים לעשות וממילא יהיה לו הרבה יותר קל. ולא לתלות כל הזמן את הדברים באחרים, כי אז בעצם ברגע שאני תולה את עצמי באחרים אז אני לא עושה כלום עם עצמי, כי הרי לא בידי לקבוע מה אחרים יעשו, ואם הרגשתי תהיה תלויה באחרים נמצאתי בבעיה ובמצב שאין לי מה לעשות, אך כשאדע שאף אחר דיבורים ופעולות של אחרים יש לי עדיין מה לעשות עם עצמי, איך לחשוב ולפרש ואיך להרגיש, הנה אוכל למצוא נוחם לנפשי ולא להיות עשוק ורצוף.

הדרך להנצל מהרגשת פגיעה – האלקים אמר לו לקלל...

19. פלא יועץ - שנאה

והחי יתן אל לבו דמה שציוה הכתוב לא תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לרעך כמוך לא הוצרך לצוות על מי שמטיב עמו ואין לו עליו שום תרעומות דמהיכא תיתי שישנא אותו ובודאי שאוהב אותו לא הוצרך הכתוב אלא למי שהוא אויבו ומבקש רעתו ע"ז ציוה תורה שלא לשנא אותו ולאהוב אותו כגופו ונהי שדבר קשה הוא לשלם טובה תחת רעה ואמרי אינשי מי שאוכל מר אינו יכול לרוק מתוק אבל כיון שציונו כן יוצרנו ש"מ שהוא דבר שיכול להתקיים שלא נתנה תורה למלאכי השרת ואין הקדוש ברוך הוא בא בטרונייא עם בריותיו אלא שצריך טרחא גדולה והתמדה רבה לחשוב מחשבות שמפי עליון תצא הרעות והטוב לטובתו של אדם ואין אדם יכול להרע לחבירו או להטיב או לנגוע במה שמוכן לחבירו אפי' כמלא נימא בלי גזירת שד"י והרבה שלוחים למקום לעשות הטוב בעיניו להנאתו של אדם בעוה"ז או בעוה"ב כזאת וכזאת החי יתן אל לבו ויאמין בזה באמונה שלימה ויתחזק במחשבות טהורות תמיד להעביר שנאה ולעורר את האהבה ולפום צערא אגרא

20. רמב"ם הלכות דעות פרק ז הלכה ז

הנוקם מחבירו עובר בלא תעשה שנאמר לא תקום, ואף על פי שאינו לוקה עליו דעה רעה היא עד מאד, אלא ראוי לו לאדם להיות מעביר על מדותיו על כל דברי העולם שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי ואינן כדי לנקום עליהם

21. ספר החינוך פרשת קדושים מצוה רמא

27. צרור המור בראשית פרשת ויחי

והקדוש רשב"י ז"ל כתב שאחי יוסף היו בני נביאים וראו הרעה הגדולה שעשו. וראו העונש הגדול המעותד לבא עליהם ועל זרעם בעון זה. ובפרט ראו עשרה הרוגי מלכות שנענשו בעבור זה. ולכן שאלו ממנו ב' דברים. האחד שא נא לפשע אחיך וחסאתם בענין שלא יהיו נענשים. והב' שא נא לפשע עבדי אלקי אביך. הם עשרה הרוגי מלכות שהיו עבדי האלקים. ולא היה בכל ישראל כמותם והיו שקולים כנגד עשרה אחי יוסף שהיו במכירה. כאומרם ומימותם לא נמצאו כמותם. ולכן כשהרגיש יוסף דבר זה ונצנצה בו רוח הקדש. בכה בכי גדול על הריגת הצדיקים. וזהו ויבך יוסף בדברם אליו. ולכן כשבאו אחיו לפניו השיבם. לפי שזאת התשובה לא היתה ראויה לאומרה לשליח. והשיב להם שני דברים כנגד השני דברים שאמרו אחיו. כנגד הראשונה שאמרו שא נא לפשע אחיך. אמר ויאמר להם יוסף אל תיראו. וכנגד השנית שאמרו שא נא לפשע עבדי אלקי אביך שהם עשרה הרוגי מלכות. אמר כי התחת אלקים אני. אמר וכי במקומו אני לסלוח לכם. אינו כן כי עמו הסליחה. ומה שחטאתם לי אני סולח ואומר לכם אל תיראו. אבל מה שהוא ביד השם איני יכול לסלוח ומה תבקשו ממני.

סיכום

פרשת משפטים עוסקת רבות ביישוב סכסוכים בין פוגע לנפגע. התבוננות בדברי הפוסקים מלמדת אותנו שחובת המזיק בתשלומים באה רק על נזק גופני אך לא על נזק נפשי. מדברי ראשונים ואחרונים אנו למדים שפגיעה נפשית אינה תלויה בפוגע אלא בפרשנות ובהתמודדות של הנפגע וכמו שפירש רש"י גבי אדם שהבהילו אותו וחלה מרוב בהלה שהמבהיל פטור מדיני אדם משום ש "וכי מיבעית (מפחד), מדעתיה דנפשיה קא מיבעית".

ככל שאדם יתחזק באמונה, שכל מאורעות החיים העוברים עליו הם גזירת אלוהים ומעשיו גרמו לו, והפוגע רק שליח להוציא את הגזירה יוקל על האדם להתחזק בנפשו מתוך הידיעה שאלוקינו שבשמים הוא אב רחום וחנן הרוצה רק בטובתנו.

קושי נפשי הוא תוצאה של דמיון ורגשות שמשייכים את המעשה לדעת הפוגע וכאן נעוצה טעותו של הנפגע. אם יתחזק באמונה ימצא הרבה מנוחה לנפשו שתביא אותו לחיים בריאים בגוף ובנפש.

שבת שלום!!

